

اخلاق کار و وجدان کار در کارآفرینی

دکتر جمال خانی جزنی*

گروه فرهنگ و فناوری، سازمان پژوهشهای علمی صنعتی ایران

چکیده

زمینه: ارزشهایی چون اخلاق، وجدان، تعهد، مسؤلیت‌پذیری و... در تبدیل اندیشه نو به محصول و ارائه آن به بازار چون واکنشگر در معادلات شیمیایی عمل می‌نمایند و سبب می‌شوند تا فرایند کارآفرینی تحت تأثیر این عوامل در مدتی کوتاه‌تر به نتیجه برسد. از سوی دیگر موجب جلب اعتماد جامعه کارآفرین و گروه کارآفرینی در راستای آینده‌نگری و عملیاتی کردن اندیشه‌های جدید خواهد شد. این ارزشها در تعامل با عوامل اقتصادی و فرهنگی کارآفرینی که اساس آن نیز به شمار می‌روند، سبب اعتماد بیشتر گروههای درگیر فضاهای مذکور و نیز جامعه می‌شود و به حد نهایی خود یعنی ایثار کارآفرین و گروه کارآفرینی می‌رسد. در این حال، به دلیل افزایش اعتماد به کارآفرین و گروه کارآفرینی و نیز تلاش مضاعف آنان در سایه ارزشهای اخلاقی، توسعه اقتصادی و فرهنگی جامعه، امری قطعی و اجتناب ناپذیر است. توزیع عادلانه درآمد، افزایش سرمایه‌گذاری و تمامی عوامل اقتصادی و اجتماعی به طور غیرمستقیم دستخوش این ارزشها می‌شوند.

نتیجه‌گیری: این مقاله ضمن معرفی زوایای اخلاق و وجدان کاری و تبیین مفهوم کارآفرینی، درصدد آشکار نمودن نقش ارزشهای مذکور در پدیده کارآفرینی است.

کلید واژه‌ها: اخلاق کار، وجدان کار، کارآفرینی.

سرآغاز

اخلاق و وجدان کاری است، خود مبنا و اساس پدید آورنده اقتصاد پویا و کارآفرین خواهد بود.

رسالت و هدف کارآفرینی، موضوعی است که کارآفرین و اعضای گروه کارآفرینی همواره آن را در نظر داشته و برای کسب آن تلاش و سعی بسیار می‌نمایند. کیفیت فعالیت‌های شخص یا گروه کارآفرین، چگونگی رسیدن به اهداف و رسالت ناشی از اندیشه یا طرح جدید برای تولید محصول یا خدمت جدید را تعیین می‌کنند. چنانچه افراد مؤثر در فرایند کارآفرینی با پیروی از اصول و ارزشهای اخلاقی و تبعیت از وجدان کاری فعالیت نمایند، بدیهی است که کسب ثروت و تولید رفاه به دلیل تعهد کاری و جلب اعتماد مشتریان و افزایش روحیه تعاون و همکاری در بنگاه اقتصادی زودتر محقق خواهد شد.

نوع کارایی و بهره‌وری کارآفرینی آمیخته با ارزشهای اخلاقی و وجدان کاری در فرایند اندیشه، تحقیق، محصول و بازار در افزایش توان کارآفرینان در راستای کسب سود و ثروت و تأمین منافع اجتماعی و منافع آیندگان تأثیر بسیاری دارد. همچنین انگیزه پیشرفت کارآفرینان و گروه کارآفرینی در سایه این ارزشها تقویت شده و سرعت پیشرفت روند نوآوری و در نهایت کارآفرینی و اشتغال‌زایی، افزایش می‌یابد و طیف وسیعی از بیکاران و جویندگان کار از موقعیت به وجود آمده استفاده کرده و شاغل می‌شوند. رشد و توسعه اقتصادی کشور نیز به موجب فعالیت‌هایی از این قبیل زودتر به وقوع می‌پیوندد. توزیع عادلانه درآمد یکی از نتایج کارآفرینی توأم با اخلاق و برخورداری از وجدان کاری است. از خودگذشتگی و ایثار نیز که نتیجه بلامنازع

قبل از بررسی اخلاق و وجدان کار، بهتر است تعریفی خاص از اخلاق ارائه شود؛ اخلاق را می‌توان معیارها و الگوهای سنجیده و پسندیده حاکم بر رفتار انسانی تعریف کرد که موجبات همکاری، صلح و تداوم حیات جمعی را فراهم می‌آورد. اخلاق جنبه تکلیفی دارد و به ارزشها مرتبط است، به عبارت دیگر باید با نیاپدهای حیات جمعی را بیان می‌کند (۱).

اخلاق کار

از نظر فلسفی، هر فعلی که در جهان صورت می‌گیرد، کار است و از نظر اقتصادی هر فعالیتی که به تولید یا عرضه کالا و خدمات منجر شود و منافع مالی را به دنبال داشته باشد، کار محسوب می‌شود. به لحاظ جنبه ارزش کار، پیامبر اکرم (ص) در حدیثی از نهج الفصاحه می‌فرماید: "خداوند کسی را که کاری را آغاز کرده است و آن را کامل می‌کند، دوست دارد".

منظور از مفهوم اخلاق کار، این است که نیروهای کاری بر دو دسته‌اند؛ بعضی تمایل فراوان به فعالیت، تلاش و کوشش دارند و سکون و آرامش را پسندیده نمی‌دانند و فضایل اخلاقی آنان در کارهایشان شکوفا می‌گردد. برعکس، گروهی هم تمایل به کار و مجاهدت ندارند و تنها با نیروهای جبری و فشارهای بیرونی باید آنان را به کار وادار کرد.

البته از اخلاق نیک، آن است که انسان فعال باشد و محصول فعالیت او برای هموعانش مفید و ثمربخش واقع شود. هرکس با انجام کاری که قابلیت و توانایی آن را در خود احساس می‌کند، به جامعه انسانی خدمت می‌کند و در جهت رفع مشکلات جامعه یا برای ارتقای ابعاد گوناگون آن باید سعی و تلاش پیگیر و مستمر داشته باشد (۱).

اخلاق کار، متعهد شدن توان ذهنی، روانی و جسمانی فرد یا گروه به اندیشه جمعی در جهت اخذ قوا و استعداد درونی گروه و فرد برای توسعه به هر نحو است. اخلاق کار مهمترین عامل فرهنگی در توسعه اقتصادی محسوب می‌شود. منابع انسانی، پایه اصلی ثروت ملتها را تشکیل می‌دهند. سرمایه و منابع طبیعی، عوامل تبعی تولیدند،

درحالیکه، انسانها عوامل فعالی هستند که سرمایه‌ها را ممتراکم می‌سازند، از منابع طبیعی بهره‌برداری می‌کنند، سازمانهای اجتماعی-اقتصادی و سیاسی را می‌سازند و توسعه ملی را به جلو می‌برند (۲).

پدیده کار، روابط کار، منابع انسانی و صاحبان کار در ارتباط با جامعه و فرایند حاصل از آن طی دهه‌های اخیر تجربیات گوناگون و گسترده‌ای را پشت سر نهاده و بسیاری از ضوابط قدیمی را به بایگانی تاریخ سپرده‌اند. اکنون ضوابط گذشته کار، جای خود را به اندیشه‌های نوینی در ارتباط با کار و ضوابط تازه و اندیشمندانه داده‌اند که در جوامع پیشرفته مورد توجه و استفاده قرار می‌گیرد. یکی از این مباحث، اخلاق کسب و کار است که از دهه هفتاد، در بحثهای مدیریتی کار مطرح و در دهه نود میلادی نتایج حاصل از آن به تدریج مدون در جوامع کاری دوراندیش، نهادینه می‌شود. بحث اخلاق کسب و کار، قبل از طرح در مجامع دانشگاهی در میان جوامع گوناگون به شکلهای مختلف وجود داشته است. لیکن در مطالعات جامعه‌شناسی کار در قرون گذشته، شاهد ناهنجاریهای فراوانی بوده‌ایم که بر پدیده اخلاق کار حاکم بوده و اکنون یادآوری مواردی از آن، چیزی شبیه افسانه یا رویای تلخ را در نظر مجسم می‌کند.

به نظر می‌رسد رجوع به برده‌داری و بهره‌کشی و سوء استفاده از نیروی انسانی در پیشبرد و اجرای کار، سخیف‌ترین و تلخ‌ترین رویدادی بوده که در قرون وسطی و حتی پیش از آن، تاریخ بشر آن را به یاد دارد. می‌توان پذیرفت در آن دوران، اخلاق کار منحصرأ محدود به ستم‌ورزی و بهره‌کشی از انسانهایی بود که تا مرحله قربانی شدن آنها ادامه یافته است. به بیان دیگر اخلاق کار در آن زمان، یعنی کار تا سرحد مرگ و نیستی بسیاری از انسانها، در این زمینه شواهد بسیاری را می‌توان مطرح کرد، هنگامی که اهرام مصر، دیوار چین یا برج بابل ساخته می‌شد و نیز در اجرای ساخت و ساز بسیاری از کاخهای با شکوه و عظیم که بقایای آن امروزه به عنوان اثر تاریخی شناخته می‌شود، صدها انسان قربانی شدند تا چنین آثاری پدید آمد. این فقط یکی از شقوق بی توجهی به اخلاق کار در گذشته بود. در بخش صنعت و کشاورزی و ساخت و ساز طرحهای بزرگ آبادانی نیز

وضعیتی مشابه وجود داشت و در روزگار نزدیک به عصر حاضر، می‌توان از ساخته شدن آبراهه سوئز نام برد که قربانیان زیادی گرفت تا این گذرگاه آبی راهبردی ایجاد شد.

تفاوت اخلاق کار در گذشته و امروزه را می‌توان با مثالهایی روشن‌تر بیان کرد، اما آنچه امروزه به عنوان اخلاق کار مطرح می‌شود، موضوعی علمی و جهانی است و در عین حال هیچ وجه تشابهی با گذشته ندارد؛ زیرا پیشرفت سریع جهان و تبدیل شدن سیاره زمین به دهکده جهانی، جوامع کاری را به اندازه‌ای به هم نزدیک و مرتبط ساخته که هر پدیده کاری در هر نقطه از جهان می‌تواند بر سایر نقاط تأثیرگذار باشد. شفاف‌ترین مثال اینکه سوراخ شدن لایه ازن و گرم شدن کره زمین ناشی از انبوه صنایعی است که در هر گوشه از جهان وجود دارد، ولی در این میان سهم تخریب گلخانه‌ای کشورها با هم تفاوت بسیار دارد و اینجاست که اخلاق جهانی کار، جنبه جدی و قابل بحث‌تری را مطرح می‌کند. البته موردی که بیان شد تنها یکی از هزاران نکته درباره اخلاق جهانی کار است.

اخیراً پیترویل - استاد دانشگاه مدیریت اروپایی سوئی - در پژوهشکده فرهنگ و اندیشه اسلامی طی دو سخنرانی پی در پی، موضوع اخلاق کسب و کار را مورد بحث قرار داد که نشان می‌دهد این مبحث از دیدگاه علمی تا چه اندازه گسترده و مورد توجه قرار دارد. او می‌گوید وقتی به سازمانی نگاه می‌کنیم، ذی‌نفعهای مختلفی نظیر نیروی کار، مدیران، سهامداران و مشتریان در آن وجود دارد که واجد روابط مختلفی هستند، این رابطه باید به انتفاع طرفین بینجامد. ضوابط و معیارهایی که این انتفاع دو طرفه را محکم سازد در حوزه اخلاق کسب و کار قرار دارد. به‌طور کلی، اخلاق کسب و کار در همه شرکتها و تمام کشورها، بخصوص در کشورهای در حال توسعه مورد نیاز است. در جهان کنونی، موفقیت اغلب شرکتها، وابسته به میزان پای‌بندی صاحبان منافع با تعهدات آنهاست.

اخلاق کسب و کار در طولانی مدت، باعث افزایش اعتبار شرکت و رضایت بیشتر کارکنان و مشتریان و سودآوری بالاتر خواهد بود که در نهایت می‌تواند در ارزش سهام شرکتها، مؤثر واقع (۳) و موجب

افزایش درآمد و تولید ثروت بیشتر شود؛ یعنی در راستای اهداف اقتصادی، کارآفرینی نقشی مؤثر ایفا می‌کند.

وجدان کار

برخی از متفکرین، وجدان را به معنای آگاهی از اندیشه‌های پنهان آدمی می‌دانند، یعنی آنچه که "ناخودآگاه" و حتی "خودآگاه" در رابطه با اعمال تلقی و ارزیابی می‌نمایند. برخی نیز وجدان را قضاوت درونی افراد در باب کردارهای خود دانسته‌اند، زیرا انسانها معمولاً در ارزیابی رفتار خود در خلوت و تنهایی، قضاوت‌های منصفانه‌ای دارند و خود را آن‌گونه که هستند، می‌شناسند و برحقیقت اعمال و رفتارهای خود اشراف دارند. هرچند که ممکن است ظاهر عمل و رفتار آنان با آنچه وجدانشان داوری کرده است، تفاوت‌های فاحش داشته باشد.

وجدان کار، یکی از حوزه‌های وجدان انسان است که در سایه اخلاق کاری به وجود می‌آید و مرز بین درست و نادرست، صالح و ناصالح را معین می‌کند. وجدان کاری را می‌توان به چهاربخش تقسیم و از هر کدام تعریفی جداگانه ارائه کرد: وجدان کاری به انواع وجدان عمومی کار، وجدان حرفه‌ای، وجدان سازمانی و وجدان رابطه‌ای "گروهی" تقسیم می‌شود.

وجدان عمومی کار، همان تمایل عاطفی مثبت نسبت به رعایت حقوق دیگران در زمینه کار است، بنابراین، پیش‌نیاز وجدان عمومی کار، وجود نوعی دلبستگی و تعلق خاطر به جامعه کل است، که این خود مستلزم انسجام اجتماعی و وفاق تعمیم یافته فعال است.

وجدان حرفه‌ای، احساس مسؤلیت و علاقه نسبت به حرفه‌ای خاص و اجتماع حرفه‌ای است، که میزان این وجدان، تابعی از وجود اجتماعات حرفه‌ای و میزان زندگی آنهاست.

وجدان سازمانی، تطابق با هم‌ذات‌پنداری با سازمان کار و وفاداری به ارزشها، انتظارات و اهداف آن است.

وجدان رابطه‌ای "گروهی"، احساس مسؤلیت کاری شخصی، در رابطه اجتماعی مستمر با اعضای گروه کاری است. شبکه رابطه دوستی بر کیفیت کار، رضایت از کار و وجدان فرد مؤثر است. برخی از

۴- برای دستیابی به سود بلند مدت، که صرفاً به مادیات محدود نباشد، تلاش می‌نمایند.

۵- بر منافع کلان سازمانی تأکید دارند.

۶- در برابر غیر خود، کاملاً احساس مسؤولیت می‌نمایند.

۷- به موضوع گذر زمان کاملاً توجه دارند و حساسیت ویژه‌ای به این موضوع از خود نشان می‌دهند.

۸- نسبت به تأمین منافع دیگران، آیندگان و اجتماع حساس هستند.

۹- آموزه‌های دینی و اخلاقی، رکن اصلی اعمال و رفتار آنها را تشکیل می‌دهد.

شایان ذکر است افرادی که فاقد وجدان کاری هستند، همواره در خمودی، ناامیدی و بدبینی به سر می‌برند و رفتار و کردار آنان تفاوت بارزی با گروه پیشین دارد، از جمله ویژگی‌های برجسته این گروه می‌توان موارد ذیل را بر شمرد:

۱- بر انگیزه‌های بیرونی متکی‌اند.

۲- به نظارت‌های بیرونی نیازمندند.

۳- چشم‌اندازهای تحلیلی محدود دارند.

۴- در جستجوی منافع کوتاه مدت هستند، که بیشتر به مادیات محدود است.

۵- بر منافع فردی غیرسازمانی تأکید دارند.

۶- در مقابل غیر خود، احساس مسؤولیت ندارند.

۷- نسبت به گذر زمان بی‌تفاوت هستند (۴).

۸- تأمین منافع دیگران، آیندگان و اجتماع برای آنها اهمیتی ندارد.

۹- آموزه‌های دینی و اخلاقی در رفتار آنها بروز پیدا نمی‌کند.

کارآفرینی

کارآفرینی عبارت است از فرایند خلق چیزی جدید و پذیرش مخاطرات و سود حاصل از آن. به عبارت دیگر، کارآفرینی فرایند خلق چیزی جدید و با ارزش است که با اختصاص زمان و تلاش لازم و در

آثار وجدان کاری از دیدگاه "بلانچار^۲ و هرسی^۳"، دو اندیشمند علم مدیریت، عبارتند از: ثمرات یا پیامد وجدان کاری شامل تقید به رعایت شرایط کمی و کیفی کار، تقید به رعایت بقا و توسعه واحد اقتصادی، تقید به افراد و گروه‌های کاری دیگر سازمانی، و بالاخره تقید نسبت به جلب رضایت مشتریان است.

پایگاه واقعی وجدان کاری در نظام شخصیت افراد نهفته است، اما آنچه که بر این نظام شکل و محتوا می‌دهد، نظام اجتماعی و نظام فرهنگی جامعه و شرایط بنگاه اقتصادی است. در بخش نظام فرهنگی و نقش آن در وجدان کاری بر موضوعاتی چون انسجام فرهنگی، معنی کار و ارزش کار تأکید شده است. در بُعد معنی کار، دید انسانها نسبت به کار مورد بررسی قرار می‌گیرد و در بُعد ارزش کار، این مقوله که انسانها چقدر کار کردن را ارزشمند می‌دانند، مورد فکر و بررسی قرار می‌گیرد (۱).

وجدان کار، انسان را وادار می‌سازد تا همواره برای تحقق آرمانهای ذیل تلاش نماید:

۱- کار باید بدون عیب و نقص و در نهایت دقت و صداقت انجام پذیرد.

۲- کار باید تا سرحد امکان به نتیجه‌های منطقی و تعریف شده منتهی گردد.

۳- کار باید به موقع و در زمان مناسب و لازم آن انجام گیرد.

۴- کار باید بدون نظارت و بررسی عوامل خارجی در نهایت صحت و درستی به اتمام برسد.

۵- کار باید با صرف کمترین هزینه انجام گیرد.

شناسایی نیروهایی که دارای وجدان کاری قوی می‌باشند، کار آسانی است و معیارهایی که در ذیل به آن اشاره خواهد شد، نمونه‌ای از رفتارهای بارز آنان می‌باشد:

۱- بر انگیزه‌ها و ارزشهای درونی متکی‌اند.

۲- به نظارت‌های درونی مقید هستند.

۳- دارای چشم‌اندازهای تحلیلی وسیعی هستند.

ولی تعاریف زیاد و متنوعی از آن در سیر تاریخی و روند تکامل موضوع بیان شده است.

اخلاق کار، وجدان کار و کارآفرینی

فرهنگ، از مسیر ویژگیهای فردی، منجر به ارتقای قدرت و توان شخصی فرد برای اقدامات کارآفرینانه می‌شود. یکی از صفات برجسته فرهنگ کارآفرینان، برخورداری از اخلاق و وجدان کار در فرایند کارآفرینی است. اخلاق کار و وجدان کار دو شاخصه مهم در نیل به نتایج انگیزه توفیق طلبی و پیشرفت و در نهایت تولید ثروت و رفاه و عدالت اجتماعی است.

هرگونه فرایند کارآفرینی به منظور هدفی محقق می‌شود که در شروع آن یک دلیل روشن یا رسالت وجود دارد. رسالت فرایند کارآفرینی در حقیقت، علت وجودی آن است. رسالت در حقیقت، حلقه اتصال بین وظایف اجتماعی و فردی است، در این خصوص، اخلاق و وجدان کار مبنای اساسی این حرکت را تشکیل می‌دهند.

در کارآفرینی، بیشتر ساختار شبکه‌ای وجود دارد و به جای فرایندهای عمودی، فرایندهای افقی در آنها جاری است. با کم شدن سلسله مراتب و برداشتن مرزها، روابط بیشتر بر مبنای مشارکت و درک متقابل شکل می‌گیرد و اطاعت، سهم کمتری در این ساختار تشکیلاتی دارد. اخلاق و وجدان کار، محور فعالیت گروه کارآفرین است و با تلاش بسیار برای دستیابی به اهداف گروه، فعالیت می‌نمایند. گروه با اخلاق و با وجدان که درگیر فرایند کارآفرینی هستند با علاقه تمام به دستاورد خود می‌اندیشند و تمام سعی و تلاش خویش را برای هرچه بهتر شدن محصول یا خدمت جدید خود به کار می‌گیرند.

برای کاربردی نمودن نوآوری باید از سامانه باوری که یک کارآفرین را در راستای فرایند کارآفرینی به اخلاق و وجدان کار تشویق می‌کند و اعتماد به نفس آن را افزایش می‌دهد، آغاز کرد. در این سامانه، کارآفرینان با اخلاق کار و وجدان کار، توان فوق‌العاده‌ای، دریافتن جنبه‌های مثبت و نتایج حاصل از هر رویداد دارند. آنان علی‌رغم همه بازخوردهای منفی که ممکن است از محیط دریافت دارند، در اندیشه یافتن حکمت بازخوردهای منفی و مثبت برآمده و نیک دریافته‌اند که

نظر گرفتن ریسک‌های مالی، روانی و اجتماعی و رسیدن به رضایت فردی و مالی و استقلال به ثمر می‌رسد.

این تعریف دارای چهار جنبه اساسی است:

۱- کارآفرینی مستلزم فرایند خلق است؛ خلق هرچیز ارزشمند و جدید. این خلق باید برای کارآفرین و مخاطبی که این خلق برای او انجام گرفته ارزش داشته باشد.

۲- کارآفرینی، مستلزم صرف زمان و تلاش کافی است.

۳- در نظر گرفتن خطرات اجتناب‌ناپذیر، لازمه کارآفرینی است.

۴- در کارآفرینی، رضایت شخصی از استقلال کاری به وجود می‌آید.

در تعاریف مربوط به کارآفرینی جنبه‌های مشترکی در همه تعاریف وجود دارد: خطرپذیری، خلاقیت، استقلال و پاداش (۶).

با تحولات سریع و شتابان محیط بین‌المللی و گذر از جامعه صنعتی به جامعه اطلاعاتی و مواجهه اقتصادهای ملی با اقتصاد جهانی و مطرح شدن پدیده‌هایی همانند "جهانی شدن اقتصاد" و "فناوری اطلاعات"، مباحث اساسی در خصوص راهکارهای مختلف برای تسریع فرایند رشد و توسعه پایدار و رفاه اقتصادی مطرح می‌گردد. یکی از این مباحث جدید، نقش کارآفرینان در این فرایند است. کارآفرینی از مفاهیم جدیدی بوده که بخصوص در محدوده علم اقتصاد، مدیریت، جامعه‌شناسی و روان‌شناسی و سایر مقوله‌های مرتبط با این موضوع، قدمتی بسیار کوتاه دارد. به دلیل آنکه معنای تحت‌اللفظی کارآفرینی نمی‌تواند عمق محتوا و مفهوم این واژه را مشخص نماید و برای جلوگیری از فهم نادرست این موضوع یا واژه با سایر واژه‌ها و برای رسیدن به فهم و فرهنگ مشترک از آن، معرفی و شناساندن این واژه بسیار مهم است؛ این که کارآفرینی چیست؟ کارآفرین کیست؟ فرایند کارآفرینی چگونه است؟ نقش و تأثیر کارآفرینی و کارآفرینان در ابعاد توسعه و رشد اقتصادی و متغیرهای کلان اقتصادی همانند اشتغال چیست؟ نقش آموزش و تجربه در رشد کارآفرینی چه میزان است؟ اینها سؤالی‌هایی هستند که باید برای رسیدن به فرهنگی مشترک به وضوح و مبسوط پاسخ داده شود. به طور کلی کارآفرینی از ابتدای خلقت بشر و همراه با او در تمام شؤون زندگی حضور داشته و مبنای تحولات و پیشرفتهای بشری بوده است.

هر نسیم مخالفی که وزیدن می‌گیرد از فایده بی‌بهره نیست؛ بلکه آن نیز در جهت کاری است. در این سامانه، اخلاق و وجدان کار کارآفرینان سبب می‌شوند تا آنها کار را مانند بازی، امر انگیزشی به حساب آورند. پیکاسو نقاش معروف می‌گفت: "هنگامی که کار می‌کنم احساس سبکی و راحتی می‌کنم، بیکاری و سرگرم کردن بازدید کنندگان مرا خسته می‌کند". یکی از عوامل مؤثر بر تقویت اعتماد به نفس، پشتکار و خودباوری، وجود توصیه‌های فراوان خداوند در قرآن و روایتهای معصومین (ع) در خصوص رعایت اخلاق و وجدان کاری است.

کارآفرینان و گروههای کاری با اخلاق و وجدان در فرایند کارآفرینی برخوردار از روحیه خوش‌بینی، استقلال‌طلبی، پاسخگویی در برابر انتقادات و پرسشها، تعهدپذیری، از خودگذشتگی، ضابطه‌مندی، آینده‌نگری و فرصت‌شناسی هستند. با برخورداری از اخلاق و وجدان کاری براساس آموزه‌های دینی در فرایند نوآوری و کارآفرینی، گروه کارآفرین و کارآفرینان می‌توانند ضمن دستیابی به منافع مادی، ایجاد اشتغال و افزایش سرمایه‌گذاری و . . . در راستای کسب رضایت الهی و تعالی انسان نیز تلاش نمایند.

پیچیده‌تر شدن روزافزون فرایند کارآفرینی و خلق کسب و کار جدید و افزایش میزان کارهای غیر اخلاقی، غیرقانونی و غیرمسئولانه در محیطهای کاری، توجه کارآفرینان و گروه کارآفرین را به بحث اخلاق کار و وجدان کاری بیشتر معطوف ساخته است. کارآفرینان با شناسایی و اولویت بندی ارزشها برای هدایت رفتارها در شرکتهای و کسب و کارهای پدید آمده از کارآفرینی اقدام می‌نمایند. کارآفرینان با ایجاد یک برنامه مدیریت اخلاق و وجدان کاری می‌توانند اخلاقیات و امور وجدانی کار را در فرایند کارآفرینی و محیط کار مدیریت کنند. برنامه‌های اخلاق و وجدان کار به کارآفرینان و تیم کارآفرینی کمک می‌کند تا بتوانند در شرایط آشفته، عملکرد اخلاقی و وجدانی خود را حفظ کنند.

نتیجه‌گیری

در فرایند هر نوآوری و ایجاد هرگونه کسب و کار جدید، اخلاق و وجدان کار به عنوان تقویت‌کننده و نیز تسهیل‌کننده هر تلاش و

پیشرفتی محسوب می‌شوند. کشورهای درحال توسعه برای رهایی از رگونه عقب‌افتادگی بخصوص رکود اقتصادی، با تشویق و گسترش اخلاق کار و وجدان کار می‌توانند روحیه تلاش مضاعف، اיתار و از خودگذشتگی را بین نوآوران و کارآفرین مخاطره‌پذیر افزایش دهند، که در پی آن با نوآوری و کارآفرینی می‌توان به رشد و توسعه اقتصادی و ثروت و رفاه در آن جامعه دست یافت. آموزه‌های دینی به عنوان محرک اصلی اخلاق و وجدان کار محسوب می‌شوند. لذا در جامعه دینی ایران با توسل بر این آموزه‌ها و پیروی از دستورات اقتصادی دین مبین اسلام می‌توان سرعت هرگونه حرکت اقتصادی را دو چندان نمود و تعالی انسانها را در فعالیت و کار بیشتر تعریف کرد، به طوری که در پی تولید محصولات جدید علاوه بر رفع نیاز کارآفرین، نیاز اجتماع و دیگران را نیز برطرف کرد که این خود از اهداف اخلاق و وجدان کاری است. یکی از عوامل مهم برای نیل به رسالت تعریف شده در کارآفرینی، اخلاق کار و وجدان کار می‌باشد. تفکر منطقی، نظم، مسؤلیت‌پذیری، مشارکت و . . . نتیجه رعایت و نهادینه نمودن اخلاق کاری و وجدان کاری در کارآفرین و گروه کارآفرینی است. آموزش این دو موضوع مهم در مدارس و دانشگاهها اهمیت بسزایی در فرایند توسعه اقتصادی دارد.

واژه‌نامه

Sury:	سوری
Blanchard:	بلانچارد
Hersey:	هرسی

منابع

- ۱- حبیبی، محمد. اخلاق و تعهد کاری، ماهنامه تدبیر ۱۳۷۹، شماره ۱۰۶.
- ۲- کاویان بهنام. بررسی اخلاق کار در بخش دولتی و خصوصی. ماهنامه تدبیر شماره ۱۶۵.
- ۳- کار و اخلاق کار، ماهنامه نفت پارس، مهر ۱۳۸۲، شماره ۴.
- ۴- خانی، مسلم، کار و وجدان کار، سایت سازمان و همیاری اشتغال فارغ التحصیلان جهاد دانشگاهی، بهمن ۱۳۸۶.
- ۵- شریف‌زاده مریم. کارآفرینی، بررسی نیازهای دانشجویان کشاورزی در راستای تقویت روحیه. دبیرخانه طرح توسعه کارآفرینی در دانشگاه، تهران، ۱۳۸۵.
- ۶- شاه‌رکتی، سید حبیب. . . . ماهنامه علمی- آموزشی تدبیر، ۱۳۸۴، شماره ۱۶۰.